

Dynoda 'Sul y Fam' neu 'Sul Ymborth' hanner y ffordd trwy'r Garawys. Yr wythnos hon byddwn yn:

- Ystyried yn fyr arwyddocad Sul y Fam a'r hyn y mae'n ei ddysgu inni am yr Eglwys a bywyd dynol mewn cymuned;
- Clywed ychydig am beth a ddysgai Bonhoeffer am fywyd Cristnogol 'gyda'n gilydd';
- Astudio'r Beibl ar gytgord ac anghytgord yn y gymuned Gristnogol;
- Myfyrio ar rialiti bywyd eglwysig, sy'n aml yn llawn gwendidau dynol;
- Gweld beth y gellir ei ddysgu oddi wrth eglwysi a adnewyddodd eu bywyd trwy ymwneud â'r gymuned o'u cwmpas.

SUL Y MAMAU YNTEU SUL Y FAM?

Yr wythnos hon yr ydym yn symud am ysbaid oddi wrth gerdd Bonhoeffer, 'Gorsafoedd ar y Ffordd i Ryddid'. Yr enw traddodiadol ar y pedwerydd Sul yn y Garawys yw 'Sul y Fam'. Wrth gwrs, fe'i poblogeiddiwyd a'i fasnacheiddio fel 'Sul y Mamau', gyda'i ddefodau seciwlar o gyflwyno blodau, anfon cardiau a bwyta gyda'r teulu. Mae peth dadlau ynglŷn â phryd a sut y daeth Sul y Fam yn rhan o'r calendr Cristnogol. Yr hyn sy'n sicr yw mai fel Sul *Laetere* ('Llawenhewch') yr adwaenir y Sul hwn yn y traddodiad Catholig, ar sail Eseaia 66:10, sef adnod agoriadol yr Offeren am y diwrnod hwn: 'Llawenhewch gyda Jerwsalem, a byddwch yn falch o'i herwydd, bawb sy'n ei charu; llawenhewch gyda hi â'ch holl galon, bawb a fu'n galaru o'i phlegid'. Gwna'r adnod sy'n dilyn yn eglur yr ystyrir Jerwsalem yn 'fam': 'er mwyn ichwi fedru sugno a chael eich diwallu o'i bronnau diddanus, er mwyn ichwi fedru tynnu arni a chael eich diddanu gan ddigonedd ei gogoniant'. Cryfheir ymhellach y ddelwedd o famolaeth ysbrydol yn y darlenniad o'r epistol am y dydd, sy'n datgan bod y 'Jerwsalem sydd fry yn rhydd, a hi yw ein mam ni' (Galatiaid 4:26). Y mae felly bwyslais litwrgaidd cryf fod pobl y ffydd yn perthyn i gymuned a'u dug i fod yn ysbrydol ac sy'n eu maethu ac yn creu bywyd teuluol iddynt gyd-dyfu ynddo. Uniaethir Jerwsalem â'r Eglwys, yr ystyrir ei bod yn gymuned sy'n bodoli y tu hwnt i ofod ac amser, ar y ddaear ac yn y nefoedd, yn Gorff Crist wedi'i greu gan yr Ysbryd Glan er bythol foliant i Dduw Dad.

Gydag amser daethpwyd i gadw'r Sul hwn gyda defodau arbennig. Un ddefod oedd ymweld ag eglwys gadeiriol yr esgobaeth neu eglwys arall a ystyrir yn 'fam eglwys'. Yn Eglwys Ddiwygiedig Ffrainc cedwir yn aml ddefod brydferth o gynnull y gynulleidfa y tu allan i'r eglwys, lle y bydd pawb yn cydio yn nwylo'i gilydd i ffurfio cadwyn o'i chwmpas dan ganu emyn o gariad at y 'fam eglwys' ac o ddiolch amdani. Ond datblygodd y dydd arwyddocâd bugeiliol a chymdeithasol pwysig hefyd: mewn rhannau o Brydain anogid pobl i ymweld â'u mamau ar y diwrnod hwn, a daeth hyn i fod yn hynod bwysig i ferched ifainc a oedd yn 'gweini' oddi cartref ac y rhoddid Sul rhydd iddynt i'r amcan hwn. Ac mewn rhai gwledydd, er y cedwir yn llym y traddodiad o ymprydio, fe godir y gwaharddiadau am yr un Sul hwn yng nghanol y Garawys, yn unol â'i thema o 'Lawenhau'. O'r arfer hwnnw y daeth yr enw 'Sul Ymborth'. Fe wŷr pob mam dda pryd y mae'n amser cael tipyn o barti!

Nid rhyfedd, efallai, i 'Sul y Fam' dyfu i fod yn rhyw hanner-gŵyl 'seciwlar', yr anghofiwyd i raddau helaeth ei tharddiad Cristnogol. Diau mai buddiannau masnachol sy'n bennaf cyfrifol am hyn. Ac eto, a rhoi cysylltiadau eglwysig o'r neilltu am y tro, onid oes budd hefyd mewn diwrnod inni i gyd gofio a chydabod ein dyled i'n mamau a dathlu gwerth bywyd

teuluol? Yn wir, yn hytrach na chwyno am seciwlareiddio'r diwrnod, oni ddylai Cristnogion gydnabod bod yma gyfle rhagorol i fyfyrion ar y berthynas rhwng cymuned yr eglwys a'r gymuned ehangach yr ydym i gyd yn perthyn iddi – gan gynnwys, wrth gwrs, y teulu?

BONHOEFFER, MAMOLAETH A CHYMUNED

Er nad ydym yr wythnos hon yn cymryd 'Gorsafoedd ar y Ffordd i Ryddid' Bonhoeffer yn fan cychwyn, y mae digon yn ei waith i sbarduno ein meddwl a'n holi. Perthynai i deulu clòs, ac yr oedd yn arbennig o agos at ei fam, Paula. O'i garchar, ar ôl cyrch awyr trwm ar Berlin ym mis Medi 1943, ysgrifennodd at ei rieni, yr oedd eu cartref nid nepell yn y ddinas:

Anghofia i byth yr olygfa trwy ffenestr fy nghell o awyr erchyll y nos. Roeddwn i'n falch iawn o glywed gan y captan yn gynnwys drannoeth eich bod yn iawn ... Mae'n rhyfedd sut, yn oriau nos fel hon, y bydd meddyliau rhywun yn troi'n llwyr o gwmpas y bobl hynny na fyddai am fyw hebddynt, ac y bydd meddwl amdano'i hun yn cilio nes diflannu bron. Dim ond bryd hynny y bydd rhywun yn sylweddoli i ba raddau y cydblethwyd ei fywyd â bywydau pobl eraill ac, yn wir, bod canolbwynt bywyd rhywun y tu allan iddo'i hun ac nad unigolyn wedi'i ynysu mohono ... Rwy'n meddwl bod hyn yn un o ffeithiau natur: y mae bywyd dynol yn ymestyn ymhell y tu hwnt i'n bodolaeth gorfforol. Mae'n debyg mai rhywun sy'n fam sy'n teimlo hyn gryfaf.

A allwch gofio achlysur arbennig yn eich bywyd pan deimlasoch, fel Bonhoeffer yma, mor glwm â bywyd pobl eraill oedd eich bywyd? Beth a ddysgodd hyn i chwi? A newidiodd y profiad chwi o gwbl?

Yn wir yr oedd y syniad o 'gymuned' yn ganolog i feddwl Bonhoeffer gydol ei yrfa. Un o'i lyfrau byrraf ond hoffusaf yw *Life Together*, am brofiadau bywyd cymunedol ei goleg hyfforddi anghyfreithlon yn 1935-37.¹ Dylanwadodd yn drwm ar Gristnogion o bob enwad ledled y byd a fu'n ceisio dyfnhau bywyd cymunedol eu heglwys neu sefydlu eu cymunedau eu hunain. Ei lyfr cyntaf oedd ei draethawd doethuriaeth, *Sanctorum Communio* [Cymunedeb y Saint], lle y mae'n disgrifio'r eglwys fel 'Crist yn bodoli fel cymuned'.² Ond iddo ef nid dim ond nodwed ar yr eglwys yw cymuned ond yn hytrach wir ffurf pob bywyd dynol fel y crewyd ef gan Dduw. Fe'n crewyd nid yn unig i fod yn unigolion ond i fod hefyd mewn perthynas ag eraill. Yn ei esboniad ar stori'r creu yn Genesis 1 a 2 gwêl fod creu dynolryw 'yn wryw a benyw' yn gwneud yn glir nad yw bodau dynol yn bod mewn gwirionedd ond mewn perthynas ac mai *dim ond mewn perthynas yr ydym yn rhydd*. 'Oherwydd yn iaith y Beibl nid rhywbeth sydd ganddynt er eu mwyn eu hunain yw rhyddid, ond rhywbeth sydd ganddynt er mwyn eraill ... perthynas, a dim arall, yw rhyddid.'³ Ac ymhellach, 'Dim ond mewn perthynas ag arall yr wyf yn rhydd'.

Y mae'r ddealltwriaeth hon o 'ryddid' yn her enfawr i'n rhagdybiaethau unigolyddol hunan-ganolog. Mae hefyd yn cwestiynu pob syniad o 'gymuned' a seiliwyd ar 'debygrwydd' ac sy'n anwybyddu'r ffaith fod yna mewn cymuned 'eraill', gyda'u personoliaethau, eu hanghenion a'u hawliau eu hunain. Y mae mor hawdd delfrydu'r gymuned, mewn byd ac eglwys. Mae gan Bonhoeffer eiriau cryfion i'w dweud am bwysigrwydd gweld bywyd dynol yr eglwys am yr hyn ydyw: cynulliad o bechaduriaid a glymwyd ynghyd trwy faddeuant eu pechodau gan Iesu Grist ac sy'n gwneud hynny'n real trwy faddau i'w gilydd.

Dywed Bonhoeffer yn *Life Together*: "Bydd dadrith ag eraill, â Christnogion yn gyffredinol ac, os byddwn yn ffodus, â ni ein hunain mor sicr o'n llethu â bod Duw yn

dymuno ein harwain i ddeall beth yw gwir gymuned Gristnogol. Trwy ras, ni chaniatâ Duw inni fyw mewn breuddwyd, hyd yn oed am ychydig wythnosau, nac i ymollwng i'r profiadau gwynfydedig a'r hwyliau aruchel a fydd yn ysgubo drosom yn don o berlesmair. Nid Duw'r emosiwn yw ein Duw ni ond Duw'r gwirionedd. Dim ond cymuned sy'n mynd i mewn i'r profiad hwn o ddadrith, yn ei holl weddau annymunol a drwg, sy'n dechrau bod yr hyn a ddylai fod yng ngolwg Duw, sy'n dechrau deall mewn ffydd yr addewid a roddwyd iddi. Gorau po gyntaf i'r unigolyn a'r gymuned y daw'r dadrith hwn drostynt".

Felly, nid ystyr 'credu yn yr eglwys' yw cymryd arnom ei bod yn berffaith ac yn odidog pan nad ydyw; ac nid yw'r ffaith bod yn yr eglwys wendidau dynol yn rheswm i gefnu arni. Da y dywedwyd y byddai'n fuddiol inni weithiau gamddyfynnu'r ymadroddion am yr eglwys yng Nghredo'r Apostolion a sôn am 'gymundeb pechodau' a 'maddeuant y saint'.

ASTUDIO'R BEIBL

Daethant i Gapernaum, ac wedi cyrraedd y tŷ gofynnodd iddynt, "Beth oeddech chwi'n ei drafod ar y ffordd?" Ond tewi a wnaethant, oherwydd ar y ffordd buont yn dadlau â'i gilydd pwy oedd y mwyaf. Eisteddodd i lawr a galwodd y Deuddeg, a dweud wrthynt, "Pwy bynnag sydd am fod yn flaenaf, rhaid iddo fod yn olaf o bawb ac yn was i bawb." A chymerodd blentyn, a'i osod yn eu canol hwy; cymerodd ef i'w freichiau, a dywedodd wrthynt, "Pwy bynnag sy'n derbyn un plentyn fel hwn yn fy enw i, y mae'n fy nerbyn i, a phwy bynnag sy'n fy nerbyn i, nid myfi y mae'n ei dderbyn, ond yr hwn a'm hanfonodd i."

Marc 9:33-37

Daeth Iago ac Ioan, meibion Sebedeus, ato a dweud wrtho, "Athro, yr ydym am iti wneud i ni y peth a ofynnwn gennynt." Meddai yntau wrthynt, "Beth yr ydych am imi ei wneud i chwi?" A dywedasant wrtho, "Dyro i ni gael eistedd, un ar dy law dde ac un ar dy law chwith yn dy ogoniant." Ac meddai Iesu wrthynt, "Ni wyddoch beth yr ydych yn ei ofyn. A allwch chwi yfed y cwpan yr wyf fi yn ei yfed, neu gael eich bedyddio â'r bedydd y bedyddir fi ag ef?" Dywedasant hwythau wrtho, "Gallwn." Ac meddai Iesu wrthynt, "Cewch yfed y cwpan yr wyf fi yn ei yfed, a bedyddir chwi â'r bedydd y bedyddir fi ag ef, ond eistedd ar fy llaw dde neu ar fy llaw chwith, nid gennyf fi y mae'r hawl i'w roi; y mae'n perthyn i'r rhai y mae wedi ei ddarparu ar eu cyfer." Pan glywodd y deg, aethant yn ddiog wrth Iago ac Ioan. Galwodd Iesu hwy ato ac meddai wrthynt, "Gwyddoch fod y rhai a ystyrir yn llywodraethwyr ar y Cenhedloedd yn arglwyddiaethu arnynt, a'u gwŷr mawr hwy yn dangos eu hawdurdod drostynt. Ond nid felly y mae yn eich plith chwi; yn hytrach, pwy bynnag sydd am fod yn fawr yn eich plith, rhaid iddo fod yn was i chwi, a phwy bynnag sydd am fod yn flaenaf yn eich plith, rhaid iddo fod yn gaethwas i bawb."

Marc 10:35-44

Felly, os oes gennych yng Nghrist unrhyw symbyliad, unrhyw apêl o du cariad, unrhyw gymdeithas trwy'r Ysbryd, os oes unrhyw gynhesrwydd a thosturi, cyflawnwch fy llawenydd trwy fod o'r un meddwl, a'r un cariad gennych at eich gilydd, yn unfryd ac yn unfarn. Peidiwch â gwneud dim o gymhellion hunanol nac o ymffrost gwag, ond mewn gostyngeddwydd bydded i bob un ohonoch gyfrif y llall yn deilyngach nag ef ei hun. Bydded gofal gan bob un ohonoch, nid am eich buddiannau eich hunain yn unig ond am fuddiannau pobl eraill hefyd. Amlygwch yn eich plith eich hunain yr agwedd meddwl honno sydd, yn wir, yn eiddo i chwi yng Nghrist Iesu. Er ei fod ef ar ffurf Duw, ni chyfrifodd fod cydraddoldeb â Duw yn beth i'w gipio, ond fe'i gwacaodd ei hun, gan gymryd ffurf caethwas

a dyfod ar wedd ddynol. O'i gael ar ddull dyn, fe'i darostyngodd ei hun, gan fod yn ufudd hyd angau, ie, angau ar groes. Am hynny tra-dyrchafodd Duw ef, a rhoi iddo'r enw sydd goruwch pob enw, fel wrth enw Iesu y plygai pob glin yn y nef ac ar y ddaear a than y ddaear, ac y cyffesai pob tafod fod Iesu Grist yn Arglwydd, er gogoniant Duw Dad.

Philippiaid 2:1-11

Pa un peth yn y tri darn sy'n dynodi achos sylfaenol anghytgord yn y gymuned Gristnogol? A beth yw'r elfen gyffredin yn y tri sy'n dangos sut i adeiladu a chynnal gwir fywyd gyda'n gilydd? Sut y mae hon yn wahanol i'r rhwymau eraill sy'n ein cysylltu ynghyd? I ba raddau y mae'n mynd yn groes i'r graen yn ein cymdeithas a'n diwylliant heddiw?

TRAFODAETH – CYTUNO I ANGHYTUNO?

Yn emyn Charles Wesley am y gymdeithas Gristnogol, y mae'r pennill a ganlyn:

*Sweetly may we all agree,
Touched with softest sympathy:
There is neither bond nor free,
Great nor servile, Lord, in Thee:
Love, like death, hath all destroyed,
Rendered all distinctions void;
Names and sects and parties fall,
Thou, O Christ, art all in all.*

Gallwn deimlo nad yw pethau mewn gwirionedd bob amser fel hyn!

Beth oedd y mater mwyaf dadleuol a chynhennus y bu'n rhaid i'ch eglwys leol ymdrin ag ef yn ddiweddar? A oedd pobl yn teimlo eu bod, er anghytuno, yn 'dal i berthyn'?

A oes pobl sy'n teimlo na chynhwysir mohonynt yng nghymuned eich eglwys oherwydd eu hoed, eu rhyw, eu tueddiad rhywiol, eu hethnigrwydd neu beth bynnag (cofiwch y gall rhai deimlo eu bod wedi'u cau allan ar Sul y Fam am eu bod yn sengl neu heb fod yn rhieni).

A ydych erioed wedi trafod yn eich eglwys ansawdd eich bywyd fel cymuned neu gymdeithas? Os do, pa bynciau a godwyd? A lwyddasoch i ymdrin â hwy'n agored ac yn onest neu a osgowyd rhai ohonynt?

YR YMCHWIL AM GYMUNED: RHWYSTREDIGAETH A GOBAITH

Y mae llawer o Gristnogion yn disgwyl llawer oddi wrth eu 'bywyd gyda'i gilydd' yn yr eglwys ac yn teimlo y dylent osod esiampl i'r byd o'r hyn y dylai cymuned fod. Ond gan fod 'natur ddynol' yr hyn ydyw, nid yw eglwysi bob amser yn ymddangos, iddynt eu hunain nac i'r sawl sydd y tu allan iddynt, yn batrymau da o gymuned. Mae hyn yn wir hyd yn oed wrth inni anelu at fwy o undod. Dyma un llais onest o rwystredigaeth:

“Mae'r eglwys Fethodistaidd leol mewn partneriaeth â'r eglwys Anglicanaidd dros y ffordd. Un broblem yw'r gwahaniaeth pwyslais diwinyddol rhwng arweinwyr y ddwy eglwys. Mae'r Anglican yn geidwadol efengylaidd ac yn anfodlon i safbwyntiau eraill gael eu mynegi mewn gwasanaethau a chyfarfodydd. Problem arall yw diffyg

gweledigaeth ynglŷn ag ymwneud â'r gymuned leol, ar wahân i'r gwaith efengyleiddio a arweinir gan yr Anglicanaid.

Mae aelodau'r eglwys Fethodistaidd yn heneiddio, eu hadnoddau dynol yn brin. Mae hynny'n gwaethygu pethau, gan beri i rai (gan gynnwys y gweinidogion) ddod i'r casgliad y bydd yr eglwys Fethodistaidd farw neu y llyncir hi gan yr eglwys Anglicanaidd. Ni ellir hawlio bod yr eglwys Anglicanaidd yn tyfu, er gwaetha'i hymdrechion efengylaidd, oherwydd canlyniad y rheini'n aml yw bod pobl yn dod i mewn ac yna'n ymadael. Y mae rhai pobl yn yr eglwys Anglicanaidd bellach yn llwyr anwybyddu'r Methodistaidd, gan dybio y bydd yn haws cynnal eu hefengyliaeth felly. A all eglwysi fod yn eang?

Neu a ddylem ni dderbyn rhwyg, fel bod yna, ym mhob ardal, wahanol safbwyntiau ym mhob eglwys – gwahaniaethau diwinyddol, nid yr hen wahaniaethau enwadol? Roedd y rhaglen ar y teledu y Sul diwethaf fel pe bai'n awgrymu mai'r eglwysi sy'n tyfu yw'r rheini a chanddynt safbwynt ac arddull arbennig (e.e. Pentecostaidd neu Uchel-eglwysig neu geidwadol neu ryddfrydol) yn hytrach na'r rhai sy'n ceisio derbyn pob math o bobl mewn un lle. Rwy'n sylweddoli mai gorsymleiddio yw hyn, ond rwy'n teimlo bod yma bwnc allweddol yn ein sefyllfa bresennol."

Sut yr ydych yn ymateb i'r cwestiynau a godir yma? Beth allai rhywun yn yr eglwys Anglicanaidd 'dros y ffordd' fod yn ei feddwl?

Ond fe allem ddilyn llwybr arall sy'n derbyn bod i'r eglwys gyfyngiadau ond bod ganddi, er pob amherffeithrwydd, rywbeth hanfodol i'w gynnig. Yn lle chwilio bob amser am fwy nag sydd gennym ('y delfryd'), gadewch inni yn hytrach ofyn sut y dylem fod yn *defnyddio* neu'n *caniatáu defnyddio* yr hyn sydd gennym er budd cymuned ehangach – a rhoi llais i'r gymuned honno ar sut y gallwn fod o fudd iddi. Dyna ddilyn y llwybr o wylder a gwasanaeth a ddisgrifir yn y darnau o'r Beibl a ddarllenasant. A dyma dystiolaeth i'r hyn a all ddigwydd:

"Yn Ladywood, ardal yng nghanol dinas Birmingham, darganfu aelodau eglwys leol bydredd sych difrifol yn y to. Daethant ynghyd i benderfynu a allent godi'r swm enfawr o arian yr oedd ei angen i'w atgyweirio ac, o dipyn i beth, sylweddoli mai'r unig ffordd i wneud hynny oedd agor yr adeilad i'r gymuned ehangach a'i ailddatblygu mewn modd a fyddai'n denu pobl a digwyddiadau na fyddent fel rheol yn dod i eglwys. Ac felly y ganwyd Celfyddyd, Crefydd a Chymuned Ladywood. Comisiynwyd darnau o gelfyddyd i godi'r ysbryd, adeiladwyd cegin fechan a swyddfa ym mhen gorllewinol yr eglwys a thynnwyd ymaith yr holl seddau a gosod llawr hardd o dderw golau – a chreu felly ofod ar gyfer cynadleddau, cyngherddau a dramâu, yn ogystal ag addoli. Cymerodd ddeng mlynedd o waith caled a dyfalbarhad ac, yn anad dim, dewrder i wynebu'r newid a chroesawu dieithriaid i'r adeilad."

Esiampl wych arall o eglwys a drawsffurfiwyd ac a ddaeth yn ddylanwad trawsffurfiol trwy agor ei drysau i'r gymuned o'i chwmpas yw Eglwys Unedig Ddiwygiedig Bromley by Bow yn Llundain. Gweler gwefan Canolfan Bow, www.bbbc.org.uk.

Gall meiddio gwneud cysylltiadau, hyd yn oed rai syml iawn, arwain at syndod. Dywed gweinidog yn Hackney, lle y bu rhai o derfysgoedd Awst 2011:

"Ysbeiliwyd y siop nwyddau trydanol dros y ffordd. Fe wnaeth y plant yn yr eglwys yma gerdyn a, phan euthum i i'r siop, roedd y perchenogion wedi ei roi mewn lle amlwg. Nid oeddent erioed o'r blaen wedi sylweddoli, meddent, mor fawr ei gofal oedd y gymuned. Roedd nifer fawr o bobl wedi dod i mewn i ddymuno'n dda."

Bu Eglwysi Ynghyd yn Sussex (<http://churchestogether.org/sussex>) yn annog a hwyluso'r ffordd i'r eglwysi yno greu partneriaethau creadigol â'r gymuned o'u cwmpas ac ag asiantaethau sy'n gweithio dros les pobl, cyfiawnder a gofal – gan gynnwys yr heddlu.

Gallai hanesyn a adroddwyd yn y cyfarfod cyntaf rhwng prif swyddogion yr heddlu a chynrychiolwyr yr eglwys yn hawdd fod yn ddameg o'r hyn a all ddigwydd pan fydd pobl yn meiddio creu cysylltiadau. Y mae hefyd yn esiampl o syndod eciwmenaidd: “Soniodd un rhingyll am y dydd y derbyniodd ebost oddi wrth y Prif Arolygydd yn dweud wrthi am fynd i Eglwys [Bentecostaidd] Elim un bore Sul. Camgymeriad, doedd bosib. Nid dyna ei gwaith. A sut bynnag, aelod o Eglwys Rufain oedd hi. Felly, dyma anfon yr ebost ymlaen i rywun arall. Ond na, ebost iddi hi ydoedd. Ac felly, gyda theimladau cymysg, dyma hi'n ceisio cefnogaeth ei holl dîm, ac i ffwrdd â hwy. A dyna gychwyn cyfres o ddigwyddiadau, am iddi ei chael ei hun yng nghanol criw o bobl gynnes a chyfeillgar a sylweddoli sut y gallai'r berthynas fod yn adnodd grymus i integreiddio'r heddlu a'r eglwys.”

A dyma beth a fu'n digwydd yn Eglwys Elim:

“Cychwynnodd Eglwys Elim yn Crawley, a arweinir gan Phil Johnstone, gydag ychydig o Gristnogion mewn hen neuadd a tho bregus iddi a edrychai'n debyg i loches rhag cyrch awyr ac a oedd yn dal naw deg. Heddiw, mae cynulleidfa o ddau gant yn cwrdd yng Ngholeg Cymunedol Ifield ac y mae'r adeilad gwreiddiol, yn briodol ddigon, yn lloches a man diogel i lawer yn y gymuned leol. Bydd gwirfoddolwyr o'r gynulleidfa yn gweini te a thost, a mamau a phlant, hen bobl, gwasanaethau gwirfoddol a Swyddogion Cefnogi'r Gymdogaeth yr Heddlu yn cymysgu â'i gilydd gan greu awyrgylch cynnes a chroesawgar i bobl o bob oed a chenedl. Bob dydd Llun bydd oddeutu deg ar hugain o bobl yn mynychu cyrsiau Saesneg achrededig i Siaradwyr Ieithoedd Eraill – rhai ohonynt yn gyn-aelodau o'r Clwb Te a Thost. Cyfeirir eraill gan asiantaethau megis cyfreithwyr mewn fudo a'r Ganolfan Waith leol, ac ar hyn o bryd archwilir y posibilrwydd o gynnwys cyrsiau hefyd ar Rifogrwydd, Llythrennedd a Dinasyddiaeth. Mae'r Eglwys hefyd yn rhedeg sawl cynllun ar y cyd ag asiantaethau ac eglwysi eraill i gefnogi gwasanaethau rheng flaen, yn cynnwys Cwnsela ar Ddyled a Rheoli Arian, Cymorth Argyfwng Beichiogrwydd, Bugeiliaid Stryd ac amrywiol gynlluniau Ieuencid. Ystyrir sefydlu partneriaeth â Bwrdd (Diogelu) Plant Gorllewin Sussex i gynorthwyo teuluoedd a dioddefwyr trais yn y cartref trwy gynllun cynghori.”
(Eglwysi Ynghyd yn Sussex, *Together* 76 Gaeaf 2011)

Felly, yn lle bod gan yr eglwys agwedd 'ni a nhw' at y gymdogaeth, y mae ei bywyd yn cydblethu â bywyd y gymuned o'i chwmpas. Derbynia, ac fe'i derbynir gan, bartneriaethau o bob math. Wrth gwrs, rhaid i eglwys gofio bob amser ei bod yn fwy na dim ond asiantaeth arall. Fel dygiedydd Efengyl Crist y mae ganddi alwad a chenhadaeth benodol. Ond yn y dull yr â i mewn i fywyd y gymuned – dull gwylaidd, tebyg i ddull y Crist ymgnaudoledig o wasanaethu – y bydd yn darganfod ac yn dangos sut y daw'r Efengyl honno'n fyw. Rhaid iddi fod yn barod i ddysgu beth sy'n gwneud cymuned a bywyd o berthynas, a sut y mae newyddion da Duw, sydd yn rhyfeddod ei ras yn ffurfio perthynas â ni, yn rhodd arbennig at greu cymuned. Golyga hyn na raid inni mwyach ein llethu ein hunain fel eglwys trwy ofyn 'Sut y gallwn ni fod y gymdeithas ddelfrydol y bydd pobl am ymuno â hi?', ond gofyn yn hytrach 'Ymhle a sut y mae yna gymdeithas yn cael ei geni, neu'n ceisio cael ei geni, yn ein

byd, a sut y gallwn ymuno â Duw i hwyluso hynny?' Oni fyddai hyn yn wir *ryddid* i'r eglwys, yn rhyddid yn ystyr Bonhoeffer i'r gair?

Golyga hyn fod yn effro i ffyrdd newydd ac annisgwyl y gall fod yr Ysbryd yn gweithio trwyddynt, sianelau newydd y gall gras lifo trwyddynt yn ein dydd. Yn hytrach na gofyn inni gefnu ar bethau canolog ein ffydd Gristnogol, gall olygu ein bod yn dod i'w deall o'r newydd fel pe am y tro cyntaf. Dyma rai sylwadau bywiog gan Hayley Matthews, offeiriad Anglicanaidd a Chaplan MediaCity yn Salford, Manceinion Fawr:

“Ar ol cymryd rhan mewn ‘creu cymuned’ yma yn MediaCityUK, fe’ m denir fwyfwy gan yr eicon enwog o’r Drindod o waith y Rwsiad Andrei Rublev (1411) a’r syniad bod Cariad yn ymsymud rhwng personau’r Drindod ac yn ein tynnu ninnau i mewn i’w gylch wrth inni wahodd eraill i ymuno â dawns ddwyfol bywyd.

Ac eto yr ydym rywsut wedi diraddio’r peth i fod yn ddim ond cyfrif ‘tinau ar seddau’ mewn rhyw ddigwyddiad eglwysig ‘a oedd ers talwm yn tynnu’r gymuned i gyd at ei gilydd’. Mae gennym *ddigonedd* o gyfleoedd gwaith ac adloniant. Pam y byddai arnom eisiau rhyw noson allan ddiffaith pan allem fynd i rywle hyfryd a godwyd yn arbennig at y pwrpas? Pan yw amser mor brin, pam na gwneud rhywbeth ffantastig gyda’ch un noswaith rydd? Fedrwn ni ddim dechrau cystadlu â’r diwydiannau hamdden, ac nid dyna ein gwaith. Nid dyna yw cymuned!”

Yn ail, cyfyngasom ein syniad o gymuned i berthynas ‘wyneb-yn-wyneb’ – yr unig berthynas ‘real. Yr wyf felly am rannu tri pheth â chwi:

- a) Yn Greenbelt, dechreuodd un person wyllo’n hidl a’ m cofleidio, gan ddweud ‘Mae fel dod o hyd i hen ffrind’, pan ddeallodd beth oedd fy nghyfeiriad ar Twitter. Cawsom sgysiaiu bugeiliol a diwinyddol, a sgysiaiu digon gwirion hefyd, â’n gilydd, ac anfon gweddi neu ddwy i’n gilydd ar-lein am lai na blwyddyn. Roedd hi’n teimlo o ddifrif fy mod i wedi’i chynnal ar Twitter trwy brofedigaeth, ac eto doedd gen i ddim syniad pwy oedd hi yn y cnawd.
- b) Unwaith, treuliais bum awr yn sôn am Iesu, ffydd ac ysbrydolrwydd â Thwîp (yr enw ar bobl ar Twitter) arall. Fisoedd yn ddiweddarach, darganfûm ei fod yn fargyfreithiwr eithaf blaenllaw yn gweithio yn un o brif siambrau canol y ddinas. Gallaf ddweud wrthy ch na fyddai ein llwybrau byth wedi croesi. A phe baent wedi croesi, ni fuaswn *byth* wedi siarad ag ef fel y gwneuthum ar Twitter. Yr ydym yn awr yn gyfeillion da – a does gan y naill ddim syniad sut un yw’r llall o ran pryd a gwedd. Mae fel brawd mawr imi mewn gwirionedd.
- c) Yn MediaCityUK rwyf o hyd yn cwrdd â phobl y bûm eisoes mewn cysylltiad technolegol â hwy, sy’n teimlo eu bod eisoes yn f’adnabod. Mae’n gam mawr ymlaen pan elwir fi, fel caplan gweithle, i rywle neu’i gilydd a bod y bobl yno yn derbyn fy nghefnidir a heb deimlo’n annifyr yn fy nghwmni, yn enwedig a materion yn ymwneud a rhyw a rhywioldeb mor aml yng nghanol y cyhoeddusrwydd negyddol a roddir inni.

A yw sylwadau Hayley yn canu clychau (neu glychau rhybudd!) i chwi?

A oes gennych esiampl o ‘eni’ cymuned yn eich ardal chwi? Ym mha fodd yr hoffech i’ch eglwys neu eglwysi fod yn rhan o’r peth?

Twitter – cyfaill neu elyn?
Un gair olaf gan Bonhoeffer:

“Dim ond pan fydd hi yno i eraill y mae’r eglwys yn eglwys.”⁴

... ac un o Lundain:

“Un fantais o fod mewn sefyllfa lle y mae’r Eglwys wedi methu yn yr ystyr draddodiadol yw y rhyddheir ni i ofyn y cwestiynau iawn ynglŷn ag ystyr bod yn Eglwys. Nid rhesymoli methiant yw dweud ei bod yn bwysicach yn Nwyrain Llundain bod na gwneud ... Pan wêl pobl fod Cristnogion yno er eu mwyn, heb geisio’u darbwylo na’u swyno i ddilyn unrhyw batrwm parod o deyrngarwch nac ymddygiad, fe fyddant wedyn yn rhydd i gymryd o ddifrif Efengyl cariad nad yw’n dymuno dim ond bod pobl yn bod yn hwy eu hunain. Ni fynegir cariad o’r fath ond ym mywydau pobl a ddysgodd gelfyddyd bod yn hytrach na gwneud.”⁵

---

¹ Dietrich Bonhoeffer, *Life Together. Prayerbook of the Bible*, Bonhoeffer Works Cyfrol 5 (Fortress Press 1996).

² Dietrich Bonhoeffer, *Sanctorum Communio*, Bonhoeffer Works Cyfrol 1 (Fortress Press 1998).

³ Dietrich Bonhoeffer, *Creation and Fall*, Bonhoeffer Works, Cyfrol 3 (Fortress Press 1996), t.62.

⁴ *Letters and Papers from Prison*, t.503.

⁵ Gordon E. Harris, *A Ministry Renewed* (SCM 1968), t.27.